

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄԱՐՏԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի, Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է Լ Ե Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տ է Լ Ե Ֆ օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՂԱՆԻՍԻՆԻՍԻՆ

Խաղաղ ուղիքանոսի շրջանը. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — Դրամատիքական ընկերութեան ժողովը. Կանոնաց բարձրագոյն կրթութեան հարցը Ռուսաստանում. Նամակ Շուշուց. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏՏԱՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — Պատերազմի շարժը. ՀԵՆՈՒԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԻՍԻՆԻՍԻՆ. Երկրագործներ:

ԽԱՂԱՂ ՈՒԿԻՆԻՍԻՆ ՇՐՋԱՆԸ

Հեռուոր Արեւելքում ծագած բարդութիւնները պատճառով մի առանձին հեռաբերութիւն և նշանակութիւն է ստացել այն բոլորը, ինչ որ վերաբերում է Խաղաղ Ուկրաինային: Առաջ բերենք մի քանի կարեւոր կէտեր:

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները առանձին ուշադրութիւն են դարձրել Խաղաղ Ուկրաինայի անկեղծ գոտիները երկրի միջին և յայտնի անկեղծ գոտիները վերաբերում է իրանց արդիւնաւորական ապրանքների իր նշանակուող մասը: Այն սեռ ժառանգութիւնը, որ Միացեալ-Նահանգները ըստապան Սպանիայից, այն է Ֆիլիպինայի կղզիների արքայազնութիւնը, երկու տեսակ յարաբերութիւններ ստեղծեց Միացեալ-Նահանգների համար, մէկը վարչական — քաղաքական, միւրը անտեսական: Ամերիկայի մի կողմից պարտաւորութիւն ունի ապահովելու Ֆիլիպինայի կղզիների անձեռնմխելիութիւնը և հաստատելու այնտեղ կանոնաւոր վարչական կեանք, իսկ միւր կողմից ձգտում ունի առաջ տանել իր անտեսական շահերը, դարձնելով նոր նուաճված երկիրը իբրեւ մի մեծ վաճառանոց իր գործարանական արդիւնքների համար: Եթէ հաշուի առնենք Ֆիլիպինայի կղզիների և Հեռուոր Արեւելքի այն է, Նապոլիտի, Չինաստանի և Կորէայի հետ սկսած և օրէցօր զարգացող և ընդարձակվող յարաբերութիւնների առանձին կարեւորութիւնը, մենք հասկանալի կը գտնենք, թէ ինչու Միացեալ-Նահանգները այնքան մեծ և էական նշանակութիւն տալին Պանամայի ջրանցքի շինութեան գործին և իրանց ձեռքը զգցցին ապագայ հարաբերութեան այդ խոշոր դէմը: Եւ արդարեւ Պանամայի ջրանցքը իրագործելուց յետոյ Միացեալ Նահանգները հաւանաբարութիւն են ստանում նոյնպէս հեշտ և յարմար կերպով հարաբերակցել Հեռու-

ւոր Արեւելքի և Աւստրալիայի հետ, ինչպէս ներկայումս Աւստրալիան Ուկրաինայի միջոցով Եւրոպայի և Աֆրիկայի հետ:

Նապոլիտիներին մօտ գաղթականութիւն հաստատած եւրոպացիների մէջ նշանակուող դեր են կատարում հօլլանդացիները, որոնք արեւմտ են Նապոլիտի, Մուսուրայի և հարեան կղզիների վրա: Մի ժամանակ հոլլանդացիները շատ մեծ ազդեցութիւն ունէին Հնդկաստանի ծովափերում և աջող կերպով մրցում էին անգլիացիների և ամերիկացիների հետ, իսկ վերջին տասնեակ տարիների ընթացքում նրանք կամաց կամաց կորցնում են իրանց նախկին դիրքը և նոյն իսկ սկսել են երկիւղ կրել եսպոնական առեւտրից և արդիւնաւորականութիւնից, որոնք արագ քայլերով առաջ են գնում և խոշոր նուաճումներ են կատարում ոչ միայն Հեռուոր Արեւելքի սահմաններում, այլ և հարաւում, Հնդկաստանի ափերում: Հոլլանդացիները տեսնում են եսպոնացիների մէջ ուժեղ մրցակիցների, մանաւանդ, որ եսպոնացիները աւելի ճարպիկ կերպով յարմարվել գիտեն տեղացիների և ընդունակ են համակրութիւններ շահել այն տարրերի շրջանում, որոնք մինչև այժմ եւրոպական հարստահարութեան առարկայ էին և զգում էին իրանց անարգված վիճակի մէջ:

Խաղաղ ուկրաինայի շրջանում ապրող ազգերը սկսում են արթնանալ և խօսել իրանց մասին: Եւրոպական քաղաքակրթութիւնը, մուտք գործելով նրանց մէջ, մօտեցնում է նրանց համայն մարդկութեան մեծ ընտանիքին, բայց մի և նոյն ժամանակը նրանց հարաւորութիւն է տալիս թարմանալու, սթափվելու և իրանց շահերի պաշտպանութեան մասին հոգատարութիւն անելու:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՄԱՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐ

II

Գործունէութեան սխալ եղանակ ընտրեց ընկերութեան վարչութիւնը, առաջինը մենք նախորդ յօդուածում:

Տեսնենք մեր է այդ սխալ եղանակը:

Վարչութիւնը այս սեզօնին առել է 35 ներկայացում. ամեն մի ներկայացումը տուել է նրան միջին թիւով մուտք՝ 490 ռուբլի, մինչ ամեն մի ներկայացման ծախքը եղել է 690

ընդարձութեան վրա գերեզ-ցիւրիկ անբուն հրահրութեան համար, — ահա այն ամենը, ինչով կարող էր պարծնալ Բ. քաղաքը: Տխուր, անտանելի տխուր քաղաք: Այնպէս վերջերի ծանր, մութ ամպեր կախվել էին երկրից և շարաքներով մաղում էին բարակ, վնասեցող անձրեւ: Զրաւի, արդարաւանք ցերեք ծածկել էր փողոցներն ու հրապարակները. ոչ որ սիրտ չէր անում անցնելու նրանց մի կողմից դեպի միւրը: Ուսումնականները՝ ամբողջ օրերով ծաղկապտիկ նստած թիթեղեայ փողերի կրակաբանների առաջ ձանձրութիւններից հաշտւում էին անյոյս մուրհակները. առեւտրը դադարել էր իսպառ. ոչ մի գիւղացի, ոչ մի օտարական չէր երևում փողոցում. անանցանելի ճանապարհների պատճառով քաղաքը պաշարման դրութեան մէջ էր, և կեսանք, միշտ անշարժ ու լճացած, միշտ դատարկ ու անհետաքրքրելի, նեխվել ու հոտել էր փողոցների գարշաւոտ ցեխի նման: Անտուր մարդը կարող էր մեռնել ձանձրութիւնից:

Եւ ահա այդ օրերում անից տուն, խանութից խանութ մի անհատաւոր շուռի տարածվեց արագութեամբ, թէ դերասանական խումբ է եկել՝ մի քանի ներկայացումներ տալու Բ. քաղաքում: Ո՞վ, ի՞նչպէս, դերասանական խումբ և այստեղ, — մտածում էին եւ, — արդեօք մի մոլորվածները կարող էին շնորհ իրանց՝ քաղաքի գեղեցիկ այս կողմը՝ արհամարհելով ճանապարհի քաղաքի զօրութիւններն ու վր-

ւորել: Նախորդ սեզօնին վարչութիւնը ունեցել է ամսական ծախք 1800 ռուբլի, այս սեզօնին ծախս ունեցել է 2400 ռուբլի: Այս սեզօնին 600 ռուբլի աւելորդ ծախսը առաջադրել է այն հանգամանքից, որ հրաւիրված են եղել տիկին Սիրանոյշը, նոր ընթերցող ու մի քանի այլ դերասան ու դերասանուհիներ, որոնք չը կային նախորդ սեզօնին:

Ուրեմն, վարչութիւնը ամեն մի ներկայացումից ունեցել է 200 ր. դէֆիցիտ, և արդէն 35 ներկայացման համար դա կանի 7000 ռուբլի: Եթէ վարչութիւնը չաւելացնէ իր ծախքը ամսական 600 ռուբլիով, ուրեմն 4 կամ 5 ամսվա ընթացքում նրա ծախքը, հետևաբար և դէֆիցիտը 3000 ռուբլիով պակաս կը լինէր:

Վարչութիւնը այն յոյսն է ունեցել, որ 1) ներկայացումներին կը յաճախէ հայ բուրժուական դասակարգը, օթեակները բնաված կը լինեն և, յամենայն դէպս, մուտքը կը գոցէ ծախքը: 2) նոյն բուրժուական իր առանձին նուիրարութիւններով կը հանգցնէ նախորդ տարվա 5000 ռուբլի դէֆիցիտը: Եւ որպէս զի թատրոնը կարողանայ գրաւել բուրժուական զային, վարչութիւնը, չէ կամեցել դարձնել ներկայացումները հարստաւորի, խոյս է տուել տալ նրան ժողովրդական բնաւորութիւն, այլ հայ թատրոնը իր կազմակերպութեամբ, ընթացքում, արտաքին փայլով և ակնհասարկներով յարմարեցրել է աւելի ուսուր ինտելիգենտ և բուրժուական դասակարգերի պահանջներին:

Սակայն փորձը ցոյց տուեց, որ վարչութեան հաշիւները սխալ էին. բուրժուական չը յաճախէ հայոց թատրոնը, օթեակները շարունակեցին փառաւորապէս դատարի մնալ, ընթացքում, մեծ մասամբ, ենթարկվեց խիստ ընդառաւորական և շատ պիեսների ընտրութիւնը անաշուղ հրատարակեց: Միւս կողմից, ուրիշ տեղերում, Թիֆլիսի ժողովրդականութեան և Հաւաքարութեան կազմակերպիչներ թատրոնական նոր խմբեր, որոնց նպատակն էր գոհացում տալ այն պահանջին, որ վարչութիւնը զանցառութեան էր տուել, այն է հարստաւորի անիւ հայոց ներկայացումները:

Ուրեմն, դրամատիկական ընկերութեան թատրոնը աշակցութիւն չը գտաւ ոչ-բուրժուական զայի կողմից, որի առաջ նրա գոհները բանալու տրամադրութիւն ևս չը կար: Նոր բուրժուական շարժարագից և վարչութեան յոյսերը՝ նախորդ տարվա դէֆիցիտը 5000 ր. զգցցելու համար և վարչութիւնը ստիպվեց այդ դէֆիցիտը հանգցնել դրամատիկական ընկերութեան անդամակցական վճարներով, հիմնական

պահանջները: Եւ ի՞նչ պէտք է տանին խեղճներ այս աղքատ քաղաքից, ուր ամեն մի բնակիչ համար քսան կոպեկին անգամ մի այնպիսի պատկանելի գումար է, որով կարելի է մի և նոյն իսկ, նեղիւ ընկած ժամանակ, երկու օր ամբողջ ընտանիք կերակրել: Թատրոնական ներկայացում, — դա մի չը լաված նորութիւն էր Բ. քաղաքում: Թմրած ու ընած ընակիչները, որոնք վերջին օրերը ման էին գալիս փողոցներում, իբրեւ լուռ, անձանկ ստուերներ, աշխատային մտայն երկնքի նման լուռը դէմքերով, միանգամայն կարծես սթափվեցին, կենդանութիւն ստացան. ամենքը հիտաբերված էին, ամենքը խօսում էին ներկայացման մասին, տալիս էին դերասանների ու դերասանուհիների անունները, պատում էին դէպքերը նրանց կեանքից, նկարագրում էին նրանց արտաքինը:

Եւ արդէն գիտէի, որ մի այգալիսի պատմական նշանաւոր անցք, ինչպիսին է դերասանական խմբի այցելութիւնը Բ. քաղաքին, առաջին անգամ տեղի էր ունեցել 30—40 տարեկան և թողել էր բնակիչների սրտում անշուշտ յիշատակ: Այն օրից ի վեր քաղաքացիների մէջ սովորութիւն էր դարձնել ամեն մի ընտանեկան դէպքի տարեհաշիւ կապել դերասանների առաջին այցելութեան ժամանակին: Իմ տանտիրուհին, մի քանի և մոտացկոտ պատու, որ աւելի քան տասն անգամ

դրամագլխի տոկոսներով և մի մասն էլ փոխառութեամբ: Այսօր իսկական դէֆիցիտ կայ միայն 8000 ռուբլի:

Այս փաստերը արդէն պարզում են գործի իսկական կերպարանքը և ցոյց են տալիս, թէ սխալը ինչպէս կարելի է ուղղել: Գլխաւոր խնդիրը այժմ 8000 ռուբլի դէֆիցիտը ծածկելու մէջ չէ կայանում. ընդհանուր ժողովը, կամ վարչութիւնը, երեւի, միջոցներ կը գտնեն այդ դէֆիցիտը հանգցնելու: Խնդիրը այժմ կայանում է նրանում, որ առաջիկայ սեզօնին կարելի լինի մշտական հայոց բնի ունենալ և այդ բնի պահել առանց դէֆիցիտի:

Միջոցները, միջոցները, երեւի կը հաղցնեն մեզ:

— Միջոցները ահա. ա) Պէտք է հայ բնի ամբողջ գործը, թատրոնական ամբողջ գործը կենտրոնացնել դրամատիկական ընկերութեան մէջ, պէտք է հաւաքել, ի մի գումարել բոլոր բնական ոյժերը, խմբերը, որոնք մինչև այսօր առանձին առանձին են գործել:

բ) Պէտք է թատրոնը դարձնել հարստաւորի, այն է դարձնել նրան մի կողմից ժողովրդական, միւս կողմից յարմարեցնել և ինտելիգենտ դասակարգի յաճախման համար: Շարաք մի անգամ կարելի է տալ ներկայացում ժողովրդի համար, մի անգամ ևս ինտելիգենտ հասարակութեան համար:

գ) Բեյաւրութեամբ հէնց այժմանից պէտք է կազմել, քանի որ մինչև սեզօնը կայ 6—7 ամիս: Բեյաւրութեամբ պէտք է յարմարեցնել մեր հասարակութեան և բնի պահանջներին, կապել մեր կենսից հետ և չը պէտք է շարաւ եւրոպական այն նոր բնական արտադրութիւններով, որոնք թէև Եւրոպայում ֆուրթը են անում, բայց մեր կենսից հետ ոչ մի առնչութիւն չունենալով, կամ չը պարունակելով հանրամարդկային գաղափարներ, մնում են անհասկանալի և անմասնելի մեր ժողովրդի համար: դ) Պէտք է առանձին մի աշակից մասնաժողով կազմել, քաղաքացած հմուտ և զբաղւած անձերից, որին և պարտաւորութիւն տալ զբաղվել յատկապէս բեյաւրութեան հարցով, վարչութեանը թողնելով գործի կառավարութեան մասը:

ե) Պէտք է աշխատել դրաւել թատրոն ժողովուրդը և յոյս չը դնել բուրժուական ու պատահական նուէրների վրա, պէտք է ստեղծել թէև փոքր, բայց մշտական աղբիւրներ թատրոնի պահպանութեան համար և դ վերջապէս, պէտք է մի քիչ կրճատել ծախքերը, մինչև բիւրժուական մէջ հաւասարակշռութիւն կը հաստատվի:

պատմել էր ինձ իր ամուսնու մահվան բոլոր մանրամասնութիւնները, ամեն անգամ նորից նոր իր պատմութիւնն սկսելիս, յիշում էր և դերասանների այցելութեան տարիները: Պարզ, միամիտ արարածներ, դերասաններից աւելի մեծ ու նշանաւոր մարդ, երեւի, չէր այցելել նրանց քաղաքը՝ նոյն իսկ նրա հիմնարկութեան օրից սկսած: Եւ, մի գիտէ, գուցէ հէնց դա ուղիւ էր, գուցէ միայն հայ շարքա, հայ բնի բնի ու ժողովրդին սիրահար դերասանը կարող էր մտաբերել, որ մի ինչ-որ տեղ, մի ինչ-որ խուր, հեռուոր գաւառում, լեռնային անանցանելի ճանապարհների այն կողմը՝ կայ կրթած-մոլորած մի աննշան անկիւն, որի բնակիչները կարօտ են հոգեկան սպոխանքի...

Չբաղված հարկադրական գործերով՝ եւ չը կարողացայ ներկայացումից առաջ գնալ տեսնելու և ծանօթանալու դերասանների հետ, որոնց անունները առաջին անգամ էի լսում: Հասաւ ցանկալի երեկոն. ժողովուրդը խուռ, բազմութեամբ՝ աղմուկ-աղաղակով, ներկայացումից շատ առաջ, բռնել էր այն փողոցը, ուր կանգնած էր ծխական դպրոցի շինութիւնը: Երբ եւ մի կերպ, սրան նրան հրեղով, հասայ դպրոցի դռանը՝ ինձ յայտնեցին, որ տոմսակները վաղը ծախված են: Եւ ի հարկէ, կը ծախվէին, — իւրաքանչիւր տոմսակ արժէր ոչ աւելի քան 10 կոպեկ. նոյն գինն էր և ա-

ԲԱՆԱՍԻՆԻՍԻՆ

ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

VIII

Վաղուց արդէն եւս ապրում էի մի խուր, մեծ ճանապարհներից հեռու, յիտ ընկած անկիւնում: Միակերպ ու ձանձրալի էին անցնում օրերը Բ. — ում, որ չը գիտեմ ինչու կրում էր քաղաք մեծահնչուն անունը: Լեռնային մի տըլտուր, անապատային սարահարթի վրա իրար գլխի թափած, կուշ եկած տներից ցածրիկ, տափակ, հողածածկ կտուրներով, մերկ, անստուղ, մոխրագոյն անտաշ քարերից շինած խաբլիով պատերով, որոնց արտաքին երեսները, ինչպէս մի ծաղկատար մարդու գէմը, ծածկված էին անհամար մանր ու խոշոր ծակերով, — ստորիններում հանգիստ, անվրդով ապրում էին զանազան ձևի և մեծութեան սողուններ, իսկ վերին յարկերում՝ փոքրիկ փետուրներ ծոյլել, որոնք չէին ուղղում իրանց բունը շինել ծառերի վրա, — նեղ, ծուռ ու մուռ, որբապտոյտ փողոցներ, ուր ամեն մի դրան առաջ, որպէս զարգարանք, շարված էին անտեսանելի աղբակոյտեր, աթարի բարձր, սրածալը, գորշ-գինգաւուն ամրոցներ, ցցուած ամեն մի տան կողքին, որպէս հակայական հերթապահ զինւորներ՝ քաղաքի գեղեցիկ բա-

Օգտվել անցեալի փորձից, անցեալի սխալից
— անա ուղիղ ճանապարհը:

Հ. Առաքելեան

ԿԱՆԱՆՅ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

I

Անցեալ փետրվարի 20-ին Պետերբուրգում՝
առանց աղմուկի, կանցելեարիայի չորս պա-
տերի մէջ՝ կայացաւ մի ժնկ:

Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստի-
տուտի ծրագրերը ենթարկվեց հիմնական փո-
փոխութեան: Այսուհետեւ այդ ինստիտուտի դաս-
ընթացը պիտի լինի հաւասար լինի համալ-
սարանների բժշկական ֆակուլտետների ծրա-
գրին:

Բացի այդ՝ պետութիւնն իր գանձարանից
այսուհետեւ տարեկան 150,000 ռուբլի նպաստ
պիտի տա կանանց բժշկական ինստիտուտին:

Այդ հարցը բաւական խորոր նշանակութիւն
ունի սկզբունքի տեսակետից:

Պէտք է պետութիւնն իր հովանաւորու-
թեան, իր ներկայիս պաշտպանութեան տակ
առնէ կանանց բարձրագոյն կրթութեան գոր-
ծը, ինչպէս անում է նա տղամարդկանց վե-
րաբերութեամբ:

Անա սկզբունքի բաւական խորոր խնդիրը:

Մինչև օրս Ռուսաստանում կանանց բարձրա-
գոյն կրթութիւնը չէ եղել «պետական» պե-
տութիւնը նրա մէջ մասնակցութիւն չէ ու-
նեցել. նրա սկսողները և շարունակողները ե-
ղել են միայն մասնաւոր անձեր և մի բնիչ էլ
հասարակական մի քանի հիմնարկութիւններ,
ինչպէս՝ դեմստիլները, բարձրագոյն ինքնավա-
րութիւնները և այլն:

Անա մի քանի փաստեր:

Պետերբուրգի կանանց բարձրագոյն բժշկա-
կան կուրսերը, որ յետոյ վերածվեցին ներկայ
բժշկական ինստիտուտին, բացվեցին առաջին
անգամ այժմեան ղեկավարական բժշկական ճե-
մարանին կից: Այդ հիմնարկութեան սկզբնա-
պատճառ եղան մի քանի լուսամիտ անհատ-
ներ, որոնց մեծագույն նպաստեց նախկին ղեկ-
ւորական մինիստր Դ. Ա. Միլիտարն: Պետեր-
բուրգում կար մի յատուկ շրջան, որի միակ
նպատակն էր միջոցներ ձգել այդ հիմնար-
կութեան գոյութիւնը պահպանելու համար:

Բոլորովին նոյն ձևով կազմակերպվեցին և
Պետերբուրգի Բեսարաբիայի մանկավարժա-
կան կուրսերը: Սկզբում դա եւս մի միջնակարգ
մանկավարժական դպրոցի ծրագրի ունէր, իսկ
յետոյ դարձաւ բարձրագոյն: Դա եւս ունի մի
խնամարկու ընկերութիւն, որ ամեն տեսակ
ջանք է գործ դնում նրան ներկայիս միջոցներ
մատակարարելու համար: Լուսաւորութեան մի-
նիստորութիւնը տալիս է մի չափազանց փոքր
գումար իբր նպաստ, որը տեսչի ուժերին ան-
գամ չէ լրացնում:

Մօսկվայի, Կիևի և Կազանի կանանց բարձ-
րագոյն կուրսերն էլ հիմնվել են և պահպանում
են բացառապէս լուսամիտ անհատների ջան-
քերով, բարեգործների տուած նուէրներով և
գեմատվածների նպատանքերով:

Այժմ Մօսկվայում արդէն հիմնվել է մի նոր

առաջին և վերջին կարգերի համար: Այն սա-
կաւորութիւն երջանիկները—սակաւթիւ համե-
մատած ցանկացողների անագին բազմութեան
հետ, որոնք ամուր-ամուր սեղմում էին ձեռ-
քերում տոմսակները՝ ուրախ, հետաքրքրու-
թիւնից վառվող աչքերով, անհոգ կանգնած էին
բարակ անձերի տակ և անհամբերութեամբ
սպասում էին դպրոցի դրան բացվելուն. ֆիա-
ցած ամբողջ տխրել էր, վնասել և խեղճ-
խեղճ կանգնած՝ ափսոսում էր, որ չէ կարո-
ղացել ժամանակին տոմսակ ձեռք գցել. նա
մի բնի ուրախացաւ միայն այն ժամանակ, երբ
գերասաններից մէկը, դուրսանալով մի
շիկաների երկատասար, համարեա մի պատմութիւն
գրուր եկաւ դպրոցից և բարձր ձայնով յայտ-
նեց, որ ներկայացուցիչներ կը լինեն և վաղը, և
միւս օրը, և երրորդ օրը, մինչև որ իւրա-
քանչիւր ցանկացող կարողանայ գոնէ մի ան-
գամ տոմսակ ձեռք բերել:

Շնորհիւ մի ծանօթ ուսուցչի՝ ինձ եւս աջող-
վեց գնել մի տոմսակ, որի տէրը յանկարծ
հիւանդացել ու մնացել էր տանը: Նշանակած
ժամը հասաւ. դպրոցի դռները լայն բացվեցին
և եւս տոմսակ ունեցողների հետ ներս մտաւ
թողնելով փողոցում աղմուկ-աղաղակով տա-
նանով աղմուկի անագին բազմութիւն, որին
սկսել էին տոմսակ ծախել երկրորդ օրվայ
ներկայացման համար:

Դպրոցի ընդարձակ դահլիճը, որի մի ծա-
լին կառուցված էր փոքրիկ, սերուն բեմ՝ կա-

նկերութիւն, որի նպատակն է իր միջոցնե-
րով հիմնել կանանց բժշկական ինստիտուտ:
Բարձրութեան մէջ վերջերս յաճախ կրկնվող
լուրերը խորհուրդ, Օրենսդրում և նոյն իսկ
Տոմսակում կանանց բարձրագոյն կուրսեր բա-
նալու մասին ցոյց են տալիս նոյնպէս, որ
սպասվելիք կուրսերը լինելու են մասնաւոր և
ոչ պետական հաստատութիւններ:

Պետական գանձարանը մինչև օրս չէ խո-
նդել այդ հարցի մէջ. նրա տրամաբանութիւնը
պարզ է:

Եւ խոստովանում եմ տղամարդկանց բարձ-
րագոյն կրթութեան անհրաժեշտութիւնը, դրա
համար էլ բաց եմ անում կարողացածիս չափ
համալսարաններ և ուրիշ բարձրագոյն դպրոց-
ներ տղամարդկանց համար. իսկ կանանց բարձ-
րագոյն կրթութիւնը եւս չեմ համարում այն-
քան անհրաժեշտ, որ իմ սուղ միջոցներից
գոնեմ նրա համար էլ:

Անա այդ տրամաբանութիւնը:

Պետութիւնը մինչև օրս չէ մասնակցել այդ
խնդրի մէջ. Բայց անա դալիս է մեր վերելում
ակնարկած վճռի լուրը:

Քննենք, տեսնենք այդ վճռի անագին նշա-
նակութիւնը:

Պատակ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՅ

Մարտի 1-ին

Փետրվարի 29-ին Մանդարինների թատ-
րոնական դահլիճում, նախաձեռնութեամբ
Մանքենդ աւանի Սուսենեան զօրագնդի
բարձրաստիճան պաշտօնեաների և բարենաձ
մասնակցութեամբ տեղի ունեցողներին, —արվեց
գրական-հրաժշտական երեկոյթ ուսաց Կար-
միր Մաչի ընկերութեան օգտին:

Երեկոյթը բաղկացած էր 8 հարուստ կտոր-
ներից: Առաջին մասում բեմ բարձրացաւ Ե-
ղիա զօրագնդի գնդապետ Ս. Բարատով և
խօսեց մի դասախօսութիւն—«Պատերազմը և
նրա նշանակութիւնը ժողովրդի և պետութեան
կեանքի մէջ» խորագրով: Պ. դասախօսը բա-
ցատրեց, թէ ինչ է պատերազմի նպատակը
և թէ ինչ շարժառիթներից են առաջ գալիս
պատերազմները, հիմնվելով անուանի հեղի-
նակների պատերազմի մասին ունեցած աշխա-
տութիւնների վրա. մի և նոյն ժամանակ խօ-
սեց XIX դարի երկրորդ կիսում սկսված հա-
կապատերազմական շարժումների մասին:

Վերջը դասախօսը մասնաւորեց իր խօսքը
ներկայ ուսու-հասօրնական պատերազմի մասին,
խօսեց յանդուգն թշնամու գաղտնագողի նա-
խադրանքների մասին լուսական նաւերի
վրա, յետոյ դիմելով հանդիսականներին բա-
րեմադրեց ուսաց գէնքին կատարեալ աջո-
ղութիւն: Դասախօսի խօսքերին յաջորդեց
ուսաց հիմնը: Դրանից յետոյ պարտի տը-
ւեց ներկայումս Հեռախօս Սուսենեան ուսաց
բանակի գլուխ անցած գէնքիւր Կուրօպատ-
կինի—հակիրճ կենսագրութիւնը, թելով նրա
գահին մատուցած ծառայութիւնները իր փա-
ռաւոր յաջութիւններով:

Առաջին անտրակտից յետոյ ղերտրական
օրկեսները նուագեց—«Փառաս» օպերայից
կտորներ: Ապա պ. Սմիլնով բաւական զգաց-
ալոյտ-երկնագոյն վարագոյրով, գեղեցիկ զար-
դարված էր հասարակական ասպարէզում գոր-
ծող յայտնի անձերի պատկերներով և այլ
նկարներով. առաստաղի մէջ տեղից կախած
ջահը և պատերին կպցրած բազմաթիւ բառա-
ձիւղ աշտանակները, որոնք ու գրեթէ օրտե-
ղից և ինչ նաւերով էին ձարված, առատ ու
հաճելի լոյս էին տալիս դահլիճում: Ամենքն
ուրախ էին, ամենքն բացատրի հանդիսաւոր
օրվայ դուրսը տրամադրութեան մէջ սրտա-
տրոփ նայում էին բեմին:

Վարագոյրը բարձրացաւ, ներկայացուցին
սկզբից: Բեմի մէջանկում, որ ներկայացնում էր
ձաշակով ասքլված սենեակ, կանգնած էր մի
բարձրահասակ գեղեցիկ ղերտասանուհի և պարը,
հնչուն, գութեկան ձայնով արտասանում էր
պիեսի նախերգանք—միւսախօսութիւնը: Իմ
սիրտս սկսեց յանդարծ արագ-արագ բարա-
խել, վայրկեանական մի տար հոսանք անցաւ
ամբողջ մարմնիս միջից. եւ լարեցի տեսողու-
թեանս ամբողջ ոյժը. Աստուած իմ, միթէ դա
իմ ծանօթ հարեանուհիս, տիկին Տէրոյեանը
չէ. այդ խոր, փայլուն, ճաճանշաւոր աչքերը,
այդ լայն սիրուն ճակատը, գէմնի այդ նուրբ,
ընդող զծանրութիւնը, կանացի այդ թովիչ
համայնը... այո, նա է, նա... Եւ նայեցի ա-
ֆիշային—այնտեղ գրված էր մի այլ բոլոր-
ովին անծանօթ ազգանուն:

Ամբողջ ներկայացումն անցաւ իբրև մի գե-
ղեցիկ երազ, իբրև հոգեկան մաքուր հրճուան-

ված ու ազդու ոճով կարգաց «Варяг» կէյ-
սէրի խորատակումը, որ արժանացաւ բուռն
ծափահարութիւնների և օվաքիաների: «Solo»
նուագեց ջութակի վրա—պ. Դաւուր, որը այն-
քան էլ գրաւիչ չէր: Գրաւիչ էին ամուսիններ
Յիմարյոֆները (գաւառագետի աւագ օգնա-
կան). պ. օգնականը նուագում էր ջութակի,
իսկ ամուսինը գաշնամուրի վրա. յարգելի ա-
մուսինները իրանց նուրբ ու ներդաշնակ նը-
ւագածութեամբ արժանացան անվերջ bis-երի
և հանդիսականների խնդրերով կրկին անգամ
բեմ դուրս եկան նուագելու:

Երեկոյթի միւս կտորների մասին աւելորդ
ենք համարում խօսել, որովհետեւ գրանք այն-
քան էլ հետաքրքիր չէին: Երեկոյթից յե-
տոյ տեղի ունեցան պարեր՝ եւրօպական ու ա-
սիական երաժշտական խմբի նուագածու-
թեամբ: Դահլիճը զարդարված էր գրոշակնե-
րով, սարքված կար և բուժֆէտ, որտեղ վա-
ճառվում էին զանազան մրգեղէններ, թէյ և
այլն:

Թատրոնը ծայրէ ի ծայր իբրէ էր հասարա-
կութեամբ, մեծ մասը ուսանելի: Մուտք եղել
է մօտ 1400 ր. իսկ զուտ արդիւնք ֆինացի
է 800 ր.: Այդ երեկոյ պ. Մանդարինեանը
թատրոնը տուել էր ձրի:

Հանդիսական

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատիւնը, մարտի 8-ին

Մի քանի երիտասարդների միջոցով անցաւ տարի
Նկատիւնը, մարտի 8-ին Գորգոնի 140 ռուբլի
փող հաւաքեց. այդ փողովը թիֆլիսից անցնելիս
«Գուտտիներգ» քրականաւորացի 308 հոտ գիրք է
տունում Սուրի փողը ուղարկելու համար (Պարսկաս-
տան): Երաջար Մանաթրեանցները, որոնք թիֆլիսի
վաճառականներ են համարվում եւ պարսկաստանցի,
յօժարաւոր յանձն տան մարդու ձեռքով վերոյիշաւ
գրքերը հասցնել տղի: Եւ անա ու. Գաղտնաւորացի,
գրականաւորացի տղի, ստացալիք ընդունելով, գրքե-
րը յանձնում է երբ. Մանաթրեանցներին, բայց նրանք
անա մի տարի է անցնում, գրքերը տեղ չեն հասցնել:
Յանկալի է, որ պ.պ. Մանաթրեանցները յայտնեն
լրագրի միջոցով, թէ գրքերը ինչ եղան, ի գլուխին
հետաքրքրողներին:

Գ. Գեորգեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեծ հաճութեամբ արձանագրում ենք, որ
հակաթերախտային ցուցահանդէսը հետաքրքրե-
րել է թիֆլիսցիներին և այցելողներին թիւը
չէ պակասում: Այսօր, կիրակի, մարտի 14-ին,
տեղի կունենան մանրամասն բացատրութիւն-
ներ ցուցահանդէսում ժողովրդի արհեստաւոր
և մշակ դասակարգի համար:

Չբաւորների օգտին ստացանք Գ. Յարու-
թիւնեանից 2 ռուբլի և մի ուրիշ անձից, որ
իր անունը չէ ցանկանում յայտնել, 1 ռուբլի:

Պաշտօնապէս հրատարակված է, որ ներկայ
տարվայ ապրիլի 2-ից հաստատվում է փողի
փոխարդութիւն պատուով Աւստրիա, Անգլիա,
Գերմանիա, Ֆրանսիա և Շվեյցարիա և այն-
տեղից էլ Ռուսաստան: Այդ փոխարդութիւնը
կը լինի պետութեան ներսում կատարվող փո-

քի մի վաղանցուկ վայրկեան, որ մարդու
կեանքում, աւաղ, չէ կրկնվում երկու ան-
գամ: Կախարդված ամբողջ, խորին լուսեան
մէջ, հետեւում էր տիկնոջ խաղին և բուռն ու
գեղարդութեամբ ուրախանում էր ու խորում,
հրճվում էր ու լալիս... Եւ ի հարկէ տիկնոջ
բնական, նուրբ, խորին զգացմունքով ծայրէ
ի ծայր կատարած դերը կարող էր ուղեւոր
ոչ միայն չտես ամբողջ... դա դեր չէր,
այլ իրականութիւն, վառ երեւակայութեամբ և
զգացմունքի հսկայական թափով դուրս բաշած
հերոսական ժամանակների խորին հնութիւ-
նից...

Ներկայացումից յետոյ ամբողջ ոգևորու-
թեան գագաթնակէտին հասած՝ շարունակում
էր ծափահարել տիկնոջը և դպրոցի դասնը,
համարում էր նրա շուրթերը, լծվում էր նրա
կառքին...

Երբ երկրորդ օրը առաւօտեան՝ կապույտ
կաշեկազմ յիշատակարանը եւս տնում էր
յանձնելու տիկնոջը՝ խուռն բազմութիւն
կանգնած էր նրա գրանի և հերթի էր սպա-
սում: Կանայք՝ գլխից մինչև ոտ փաթաթված
ված նոր եւրօպական ձևով, տղամարդիկ ա-
հագին փափախներով և երկար գետնորդ
չուխանքով, ձերեր, երիտասարդներ անա-
գար մտնում էին տիկնոջ սենեակը և դուրս
գալիս, իմ ներկայութեամբ մի սպիտակահն

խաղրութեան ձևով՝ միայն հետեւալ լրացում-
ներով. 1) հետաքրքր փող փոխարդել չէ թոյ-
լատվում, 2) փոխարդութեան գումարը պէտք
է նշանակվի բանկի վրա այն երկրի փողով,
ուր ուղարկվում է, 3) բանկի վրա ոչինչ չէ
կարելի գրել փող ստացողի անունով, որով-
հետեւ այդ բանկը չէ ուղարկվելու արտասա-
ման, ուստական պատը հաղորդելու է յիշված
երկրների պատերին, թէ հւմից, Բրբան, հւմ
համար և ուր պէտք է վճարել. 4) միանուագ
փոխարդել կարելի է Աւստրիա՝ 254 քրօն,
Գերմանիա՝ 216 մարկ, Ֆրանսիա և Շվեյցա-
րիա 266 ֆրանկ:

Հետաւոր-Արեւելի գէպերի պատճառով
թոյլ է տրված Մօսկվայի, Կազանի, Պար-
կովի և Կիևի համալսարաններին անմիջապէս
կազմել բժշկական ըննիչ մասնագործներ, որ-
պէս զի բժշկութեան իրաւունք տուող ըննու-
թիւնները վերջանան յուլիսին:

«Ժողովրդական առողջութիւնը պահպանելու
ուսանական ընկերութիւնը» միջնորդել էր ար-
դարապատութեան միջնորդութեանը և խնդ-
րել, որ այսուհետեւ ամենայն ճշտութեամբ
վիճակագրութիւն կազմվի այն բոլոր ունի-
զործութիւնների համար, որոնք կատարվում
են հարեցողութեան կամ ալիօսիլովի աղբե-
ցութեան տակ: Միջնորդութիւնը, հաւանելով
այդ առաջարկին, արել է արդէն որոշ կարգա-
դրութիւններ ձեռք թելք հաւաքելու համար:
Շատ իրաւաբաններ և հասարակագէտներ յոյս
են տածում, թէ ճիշտ վիճակագրութիւնը ցոյց
կը տայ, որ հարեցողութեան պատճառով
առաջացած ունիւններ ընդհանուր ունիւնը
թիւնների ոչ թէ 40—45% են կազմում, այլ
70, գուցէ և աւելի 70%-ը:

Կովկասի իշխան կառավարչապետի թոյլ-
ուութեամբ թիֆլիսի արքունական թատրոնը
հետեւալ ձևերային և Մեծ պատի սէզօնների
համար վարձու է արվում Մօսկվայի Կայսե-
րական թատրոնների արտիստ պ. Դոնսկու:

Պ ե տ եր ու ր գ ի համալսարանին կից ի-
րաւարանական ընկերութիւնը հրաւեր է ստա-
ցել մասնակցելու Բուդապէստում հետեւալ
տարին կայանալիք միջազգային բանախիմ
կոնգրէսին:

Պետերբուրգի գիտութիւնների Կայսերական
ճեմարանի ուսու լեզուի և բանահիւսութեան
մասի մէջ կազմակերպվել է՝ ճեմարանի նա-
խագահի ղեկավարութեան տակ, մի մասնա-
ժողով ուսական ուղղագրութեան հարցի առի-
թով: Ինչպէս լսել է «Hob.» լրագրից, այդ
մասնագործով աշխատանքներին մասնակցելու
համար հրաւիրվելու են զանազան հիմնարկու-
թիւնների, մանկավարժական, գիտական և
գրական ընկերութիւնների ներկայացուցիչ-
ներ: Հրաւիրվելու են նոյնպէս մի քանի խըմ-
բագիւններ, գրականագէտներ, գիտականներ և
ուսուցիչներ:

Ժողովրդական լուսաւորութեան միջնոր-
դութիւնն ուղարկել է կովկասեան դպրոցա-
ծերունի քաղաքացի, որ, երեկ, իր կեանքում
երբեք չէր համբուրել կանացի ձեռք, ամուր-
ամուր համբուրեց տիկնոջ մատները, մի քանի
կցկուր, բայց և այնպէս հասկանալի որտա-
ուռ խօսքեր ասաց, իբրև շնորհակալութիւն
նախընթաց օրվայ ներկայացման համար և
յետ գառնալով, կոշտ—կոշտ ձեռքերով գլու-
րեց աչքից վազող ուրախութեան արտա-
սուլը... Եւ արտասուքներ եւ տեսալ ոչ
միայն ծերունու դէմքին. ամենքը մի տար-
րինակ գրգռման, մի վարակիչ հոգեկան հըր-
ճուանքի մէջ էին. կարծես իւրաքանչիւրի
մըլած ու բոլորսնած անկունի մէջ արել մի
պարզ, փայլուն, կենդանաւոր ճառադրայթ էր
կաթել. կարծես հոտած ու նիկված Բ. բա-
ղաբը՝ կախարդական ոյժով մի ամբողջ դար
մղված դէպի առաջ՝ կատարում էր մի արտա-
սովոր տօնի և ուրախութեան հանդէս:

Երբ հերթն ինձ հասաւ համբուրելու տիկ-
նոջ ձեռքը և յանձնելու յիշատակարանը՝ եւս
ոչ մի նայեց չէ տուել նրան: Եւ դա աւելորդ
էր. տիկնոջ ծիծաղելու դէմքը՝ աւելի գեղեցիկ
և հմայիչ, քան երբեքից էր վրա նկարված
հոգեկան անուն գոհութեան արտայայտու-
թեամբ, ասում էր աւելի, քան կարող էր ար-
տայայտել որ և է լեռու ինձ համար: Պարզ
էր, որ գեղեցիկ հարեանուհիս գտել էր արդէն
իր սեփական, անկապտելի երջանկութիւնը,
իր ճշմարիտ երկրպագուներին:

Ա. Միխայիլեան

կան շրջանի պ. հոգաբարձուին իր մշակած ծրագիրը չորսգրասարաննան իրական ուսուցչական սեմինարներն քանակութեամբ համար: Պ. հոգաբարձուն հրաւիրվում է կարծիք յայտնելու այդ ծրագրի մասին, որով պէտք է բացվեն պետութեան զանազան մասերում այդպիսի սեմինարիաներ՝ պէտքովան ու փորձված վարժուհիներ պատրաստելու համար:

ԴԱՇԲՈՒՂԱՂ գիւղից (Նուխու գաւառ) մեկ գրում են. «Մեկ մօտ այս ձմեռը շատ լաւ է անցնում: Նախորդ տարիների պէս եթէ ցուրտ, սառնամանիք լինէր, գիւղացիք մեծ նեղութիւն պէտք է քաշէին անասունների կերակրի համար: Այժմ բոլոր խոտ ու դարմանը սպառված է. անասունները կերակրվում են արօտանոցներից: Եթէ գալիք օրերը լաւ անցնեն ցրտի կողմից, մեծ կը լինի գիւղացիների ուրախութիւնը»:

Էջմիածնի գաւառի ՀԱՅԻՂԱՐԱ գիւղից մեկ գրում են. «Գարունը բացվելուն պէս սկսվում են գիւղացիների սահմանային, հողային, ջրային ու այլ և այլ վեճերը, որոնք վերջանում են անվայել հայեցողութիւնով, տուր ու դժուորանքով, մարդասպանութիւններով և նրեթական զանազան փառանքներ հասցնելով միմեանց—այս գիւղերը կոտորելով, մարգագիւղ, խոտի դէզեր և ջրաղացներ կրակելով և այլն: Մօտ օրերս մեր հարեան Աղանաստուն գիւղում տեղի ունեցաւ հետեւեալ մարդասպանութիւնը: Մարտի 3-ին, ցերեկվայ երրորդ ժամին, երկու եղբայրներ բաժանվելիս կուռում են միմեանց հետ մի ծառի համար: Այդ ժամանակ հաւաքվում են կուռոնների ազգականները և սկսում են միջամտել կուռին: Դրանցից մէկը, մի 18 տարեկան երիտասարդ, դաշոյնի երկու հարուստով սպանում է իր եղբորորդու անեքովը, մի 30 տարեկան տղամարդի, իսկ կուռը եղբայրներից մէկը կամեւում է ատրճանակով սպանել իր հակառակորդին, որի գնդակը շեղվում է նպատակից և վերադառնում է իր ազգականներից մէկի շրթունքները: Սպանութիւն գործողը և երկու հոգի էլ կուռին մասնակցողներից կախաւորված են»:

Նոյն գիւղից մեկ գրում են. «Մեր գիւղերում եղանակը տաքացել է և գիւղական դաշտային աշխատանքները արդէն մի շարքով է, որ սկսվել են: Բայց, ինչպէս երեւում է, ձմեռվան սառնամանիքները սաստիկ ֆիսանդ են ծառայողութեանը, գլխաւորապէս գեղձին և ձիւրանին, այնպէս որ բացի կոկոններից ֆիսանդի են ոստերը և երկու-երեք տարեկան նորահաս տունկերը բոլորը չորացել են ցրտից»:

Ախալքալաքի գաւառի ՄԵՇ-ՄԵՇԶԱՆԻ գիւղից մեկ գրում են. «Մեր գիւղերում «բաշլը» կամ «հատմանի» կոչված դրամը մի առ ժամանակ մասամբ վերացել էր 1902 թւի յունիս 23-ին Ախալքալաքի մասնաժողովի ծրագրի 2-րդ յօդուածի համաձայն: Բայց այժմս կրկին գործարկվում է, յօդուածագիրների անհոգութիւնից՝ ի վնաս ժողովրդի»:

ԶԱՆԴԱՐԻՑ մեկ գրում են. «Փետրվարի 25-ին տեղին սերողները տուրին մի ներկայացում յօգուտ տեղին բարեկործանական ընկերութեան: Պաղպաղի՝ «Բանցառու եղբայրներ» էրկիման-Շատրխանի դրաման և «Բուռնիկի» լոգը վիճել: Ներկայացումը անցաւ բաւարար, իսկ մուտքի կողմից անաշուր»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱՅԻՆ ԶՈՐԻՔԸ

Նապոմիսն պատերազմից առաջ Բերլինի «Tageblatt» լրագրի թղթակիցը Տօկիոյում, թէ և մի քիչ ուշ, բայց ընտրող տեղեկութիւններ է հաղորդում եսպոնական զօրքի զէնքի կանչվելու և պատերազմական նախապատրաստութիւնների մասին: «Այսօր առաւօտեան, առտում է նա, ես տեսայ, թէ ինչպէս եսպոնացի պահեստի գինուրները իրանց ազգականների ուղեկցութեամբ, կապոյններ ձեռքին, գնում էին մայրաղաքի փողոցներով, իսկ ժամը 12-ին արդէն ձեռում էին համազգեստ հագած և գինաւորված: Բայց աղմուկ, ոգևորութեան պայթում, հարբածներ չը կային.—ամեն բան կատարվում էր հանդարտ, իրեւ մի ամենուրեւր զբաղմունք: Անդորրութեւն, վստահութեւն, ճշդութեւն—անա եսպոնական մօրթիլի-հացիայի ընտրող գծերը»:

Գերմանացի թղթակիցը ապա բարձրացնե-

լով տօնը, ինքնաբաւական կերպով նկատում է. «Եթէ ուսմանը կարծում են, որ նրանք այդ բանում կարող են գերազանցել են: Ոչ, եսպոնացիները շատ լաւ դպրոցում են սովորել—գերմանական դպրոցում, դուր տեղ չէ, որ նրանց օֆիցերները շատերը իրանց կրթութիւնը ստացել են Բերլինում...»—Ձարմանալի է սակայն, որ գերմանացիները հաւատացնում են, թէ եսպոնական զօրքի է Անգլիայի ձեռքում. դուրս է գալիս, որ այդ զօրքի զարթոյթն է Գերմանիայում: Թղթակիցը ապա առաջ է բերում թարգմանութիւնը եսպոնական պատերազմական օրհներգի, որ շարադրել է գերմանական ծովայինները: «Մանջուրիայում, տնօրինել այդտեղ ինքնիշխան, շնորհիւ ուս հպատակներին իրաւունքներ և արտօնութիւններ և զրկել դրանցից օտարազգիներին: Մանջուրիան նրա ձեռքում կը լինի հիմնական» Չինաստանի և Կորեայի վրա յարձակվելու համար: Այդ գէպում մեր միշտ աճող ժողովուրդը շուտով կը զրկվի մի կտոր հացից և տեղից, ուր նա կարողանար զաղթել, ինչպէս և օշախից իր սեփական հայրենիքում: Մեկ սպանացող այդպիսի վրտանգի դէմ կուռում և բողոքելու պարտականութիւնը աւելի ևս անյայտ է դառնում, եթէ ի նկատի ունենանք, որ Ռուսաստանը, չը նայելով իր լայնածաւալ տարածութեան, չէ կարող դուրս հանել Արեւելքում մեզանից աւելի շատ զօրք: Անհաւանք բան չէ, որ մեր էսկադրան և զօրքը կը մարքին Արեւելքի նուրիական հողը, կը հետացնեն մեր երկրից զարբաւարակիթ աշխարհի տարեգրութիւնների մէջ»:

Նապոմիսն զօրքի գրագիտութիւնը: Վերջին գիտութեամբը եսպոնիայում տուեց 428,778 մարդ: Այդ թւից ծառայութեան մէջ ընդունվելից 191,628 հոգի: Չինականների կրթութեան աստիճանը հետեւեան է. բարձր կրթութեան տէր են—26%, միջնակարգ և սկզբնական կրթութեան—58,5% և անգրագէտ—17,9%:

Չինաստանի միակերպ: «Daily News» լրագրին գրում են, որ Պեկինում երկու և կը ընդունվելու բարձրների նոր սպասարկութիւնից, որ աւելի զօրեղ կը լինի, քան անցեալ սպասարկութիւնը: Չինական արքունիքը պատրաստվում է հետաւալ երկրի խորքերը, որ խուսափէ սպառնալ պատմականութիւնից: Գործերի վիճակը սպանակից է: (Рис. Лист.)

Մեզանից միայն մեկ հոգի ներթ, այլ հանդիսանում է գեղեցիկ վաճառանոց մեր ֆարերկային արտադրութեան վաճառման համար: Բոլոր պետութիւնները հասկանում են, որ մեր քաղաքական և տնտեսական շահերը վրա, իսկ Չինաստանը սերտ կերպով կապված է մեր առևտրի և արդիւնաբերութեան հետ: Բայց Ռուսաստանը ցոյց տուեց, որ նա ամենին նկատի չունի ուրիշների շահերը: Եթէ գաւառները նրա ապագայ քաղաքականութիւնը անցնալի հիման վրա, պէտք է գալ այն եղբարակացութեան, որ նա վճռել է հաստատվել Մանջուրիայում, տնօրինել այդտեղ ինքնիշխան, շնորհիւ ուս հպատակներին իրաւունքներ և արտօնութիւններ և զրկել դրանցից օտարազգիներին: Մանջուրիան նրա ձեռքում կը լինի հիմնական» Չինաստանի և Կորեայի վրա յարձակվելու համար: Այդ գէպում մեր միշտ աճող ժողովուրդը շուտով կը զրկվի մի կտոր հացից և տեղից, ուր նա կարողանար զաղթել, ինչպէս և օշախից իր սեփական հայրենիքում: Մեկ սպանացող այդպիսի վրտանգի դէմ կուռում և բողոքելու պարտականութիւնը աւելի ևս անյայտ է դառնում, եթէ ի նկատի ունենանք, որ Ռուսաստանը, չը նայելով իր լայնածաւալ տարածութեան, չէ կարող դուրս հանել Արեւելքում մեզանից աւելի շատ զօրք: Անհաւանք բան չէ, որ մեր էսկադրան և զօրքը կը մարքին Արեւելքի նուրիական հողը, կը հետացնեն մեր երկրից զարբաւարակիթ աշխարհի տարեգրութիւնների մէջ»:

Նապոմիսն զօրքի գրագիտութիւնը: Վերջին գիտութեամբը եսպոնիայում տուեց 428,778 մարդ: Այդ թւից ծառայութեան մէջ ընդունվելից 191,628 հոգի: Չինականների կրթութեան աստիճանը հետեւեան է. բարձր կրթութեան տէր են—26%, միջնակարգ և սկզբնական կրթութեան—58,5% և անգրագէտ—17,9%:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻ

11 մարտի
ԲԵՐԼԻՆ: (Յատուկ): Պարզից եկած լուրերի համաձայն, այնտեղի չինական դեսպանութիւնը հաւաստիացնում է, որ ռուս-չինական յարաբերութիւններն անխախտ կերպով լաւ են մընում և որ այդ յայտարարութեանը հակառակ տեղեկութիւնները ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ նպատակաւոր հնարովի լուրեր:

ՄԵԿԱՍՏՈՊՈԼ: Քաղաքային վարչութիւնը պատրաստվում է փառաւոր կերպով դիմաւորելու «Վարիագի» և «Կօրէնցի» հերոսներին, որ սպասվում են Մեկաւոսպոլում:

ՄՈՍԿՎԱ: Մօսկվայի գաւառական գէմատիօն Միտիշչի մօտերը բաց է անում անկիւանոց 200 մարդու համար, որը կառուցվել է ժողովրդական պատուաւոր քաղաքացի Չերնիշեովի նուիրած դրամազնով: Նրա մէջ 100 մահաւոր յատկացվում է վերաւոր մարմննաւորներին:

ՍԱՆԱՄԱ: Այստեղ ամեն ինչ խաղաղ է: ՆՕԿԳՈՐՈՒ: Աղետականների արտակարգ ժողովը որոշեց միանալ Հեռաւոր-Արեւելքի փաբարկութեամբ ձեռնարկված գործողութիւններին և միջոցներին բաւականութեամբ տուր ձգտումին, նուիրելով անժառանգ ֆնացած դրամազնովներին 25,000 ռուբլի և 8000 ռուբլի էլ նաւաստովի համար: Հերցօգ Նիկոլայ Նիկոլայիւի էլ իրաւունքներով ետանդուն առաջարկը, որ արժուականութիւններն իր վրա անէ առողջացող և վերաւոր օֆիցերներին և զինուորների խնամատարութիւնը՝ յանձնված է պարագլուխներին մանրամասնօրէն մշակելու, ինչպէս ցանկալի միջոց հիւանդներից բանակն ապաստելու համար:

Նորայի Մեծութեան Հեռաւոր Արեւելքի փոխարքայի գլխավորապէս աստիճանաւորի պաշտօնակատարի հեռագիրը Մեկիւնցի մարտ

12-ից. «Նապոմիսն լրագիրների նոր լուրերը, որ արտատպված են «Դէլի Տեղեկագր»-ում՝ մարտի 6-ին Պօրտ-Արտուրի մօտ եղած ճակատամարտի, քաղաքի ուրախութեան, Կօրէյում եղած ընդհարումի մասին, որի ժամանակ ռուսները կորցրին 600 մարդ, և եսպոնացիների եւրոպական անցնելու մասին Դէլուսգօի մօտերը—բոլորովին անհիմն են»:

ՕՐԷՕԼ: Նահանգական արտակարգ ժողովին ներկայացրած զեկուցումը առանց դասակարգելի խտրութեան գեմատով կազմելու մասին՝ մերժված է: Ժողովը ցանկալի համարեց զեմատվոների հիմնարկութիւնների դասակարգային կազմութիւնը՝ երեք գլուխներ ունեցող ժողովների վրա աւելացնելով մի չորրորդ ժողով ևս, քաղկացած բոլոր միւս դասակարգերի հոգատելից, բացի աղեւականներից:

ՄԻՆՍԿ: Նահանգական գէմատով կազմեց Միտիշչի նահանգի ճանապարհների ծրագիրը, յատկացնելով 1,922,000 ռուբլի:

ՆԵՍՊՈԼ: Գերմանական կայսրը մեկնեց Կապրի, որտեղից կը գնա Սօրէնիստ:

ԼՕՆԻՕՆ: Տանգերից հաղորդում են, որ այնտեղ լուր է տարածվել Ֆէյի մօտ՝ «Բէյոնի» ծայրունիք լրագրի թղթակից Գիւնտէի սպանութեան մասին: Դիւալը, որի վրա երկացել են երկու գնդակի վէրքեր, տեղացիները գտել են գետի մէջ:

ՊԱՐԻՉ: Վատիկանի ֆրանսիական դեսպանը ետանդուն բողոք յայտնեց ֆրանսիական կառավարութեան դէմ այն յարձակումների առթիւ, որ վերջերս պապն արեց կարդի-նալների արտասանած իր շնորհաւորական ճառի մէջ:

ԲԵՐԼԻՆ: Սօֆիայից հաղորդում են, որ Նաչիվիլ տեղեկացրեց կառավարութեանը, թէ թիւրք-բօլղարական համաձայնութեան հաստատութիւնը երեք օրվայ ընթացքում տեղի կունենայ:

13 մարտի

ԼԵՍՕԵՍԿ: (Յատուկ): Դիւնեւայ Միշչենկօի զօրաբաժնից եկած տեղեկութիւնների համաձայն՝ եսպոնացիները դադարեցրին առաջխաղացութիւնը դէպի Պէկին—Անչժուի գիծը: Եսպոնացիների գործողութեան մէջ նշմարվում է անվճռողականութիւն. նրանք վախենում են ռուսական պահակների հետ ընդհարման մտնել: Անչժուում կան 3000 եսպոնացիներ, Պակչենում՝ 1000. Ցինամպունում կան մօտ 40 եսպոնական պատերազմական և փոխադրական նասեր: Ինչպէս երեւում է, եսպոնացիներն ուզում են հիւսիսային ճանապարհներով անցնել խուսափելով մեր զօրաբաժնից և սպանում են իրանց բոլոր բանակի կենտրոնացմանը: Եսպոնական հեծելազօրք վախենում է մեր կօղակների պահակամբերից և հանդիպման ժամանակ հետանում է հետակազօրքի պաշտպանութեան տակ: Տեսնողներից Ցիւնչուֆու ժամանեց չինական զօրքերի մի բաժին, որին ուղեկցում էր եսպոնական հեծելազօրքի մի փոքր բաժանմունք: Մարտի 11-ին Պակչենի մօտ մեր պահակախումբը հանդիպեց եսպոնական մի պահակի: Կօղակները կրակ բացին և նահանջելու ժամանակ հանդիպեցին եսպոնական մի պահակախմբի: Կօղակները կրակ բացին պահակախմբի վրա: Սպանված են մի եսպոնական օֆիցեր, մի զինուոր և մի ձի. մնաց կորուստ չունենք:

ԻԿՈՒՍՏՈՎ: Մարտի 13-ին ճեպընթաց գնացքով հաղորդակցութեան ճանապարհների մի-հիստր իշխան Միխիլով Իրկուտսկից մեկնեց Պետերբուրգ:

ՏՕԿԻՕ: (Բէյա. գործ.) Պարլամենտն ընդունեց ծովակալ Տօգօին և նրա օֆիցերներին տրվելիք շնորհակալական ուղերձը: Չայնատուր-թիւնից առաջ ծովային միւստուրը մի ճառ ասաց, որի մէջ մատնանիշ արեց, որ պարլամենտի անդամները չը պէտք է չափազանցաբար յայտնաբերեն իր իրաւունքները իր իրաւունքները: Եսպոնացիները չը ցածր պաշտօնականների միացեալ շանքերով կարելի կը լինի պատերազմը հասցնել աշուղ վախճանի:

ՎԱՇԻՆԴՏՈՆ: Ամերիկական թղթագիրք մակույկ «Ելենան», որ ներկայումս խաբիս է ձգած Նիւշտուանում, հրաման ստացաւ այս շարքով գնալ Շանգհայ: Ամերիկական ծովապետը, որի հրամանատարութեան տակ է Պաղաղ ովիլանոսի էսկադրան, այն կարծիքին են, որ գործերի դրութիւնը Նիւշտուանում չէ պահանջում ամերիկական «Ելենան» նաւի ներկայութիւնն այնտեղ:

